

ŽELJKA TURČINOVIĆ

NOSI NAS RIJEKA U MEKSIKO

Scensko čitanje drame *Nosi nas rijeka* Elvisa Bošnjaka
u Meksiku na 30. svjetskom kongresu ITI-a, lipanj 2004.

PREMIJERE Grad i luka Tampico nalaze se u južnom dijelu meksičke države Tamaulipas, deset kilometara od izlaza u **FESTIVALI** Meksički zaljev, a u kuloarima grad je poznat i kao naj-**RAZGOVORI** ružniji u Meksiku. Ima oko 300 000 stanovnika, prostire se na 90 km², a zovu ga i "veliki grad s provincijskim ukusom". Tamo se početkom lipnja 2004. održao 30. svjetski kongres ITI-a (International Theatre Institute) pa iako ima puno ljepših i poznatijih gradova od Tampica, meksičke vlasti odlučile su upravo tamo održati Kongres kako bi potakle oživljavanje i uređenje grada te pokrenule njegov turistički razvoj.

MI U SVIJETU U sklopu kongresa, Hrvatska je, između brojnih aktivnosti, predstavila dramskoga pisca i glumca Elvisa Bošnjaka i njegov tekst *Nosi nas rijeka* ili *El rio nos lleva* kroz scensko čitanje uz sudjelovanje meksičkih glumaca. Tekst je za tu prigodu na književni španjolski jezik prevela Lina Vengoechea, a redateljski osmislila Nenni Delmestre, koja je dvije godine prije vrlo uspješno režirala praizvedbu tog teksta u splitskom HNK-u, što je potvrdio niz nagrada kojima je ovjenčana splitska predstava.

VOX Scensko čitanje hrvatskoga teksta izvedeno je pred **HISTRIONIS** prepunim gledalištem Eksperimentalne scene novootvorenoga kazališnog centra, koji je upravo pred Kongresom dovršen, a Meksikanci su bili jako ponosni na njega jer je to jedino novosagrađeno kazališno zdanje u državi Tamaulipas koja broji 2 milijuna stanovnika, a poznata je i kao jedna od najljepših i najvrjednijih ekoloških zona na američkom kontinentu. Sam kazališni kompleks ima jednu veliku kazališno-koncertnu dvoranu koja prima **AKTUALNOSTI** 1100 gledatelja, nekoliko manjih dvorana, te nekoliko

galerijskih prostora i, naravno, dvorane za probe (plesne, dramske, glazbene).

U produkciji su sudjelovali školovani, ali ne i profesionalni meksički glumci. Kako Meksiko ne poznaje instituciju dotiranoga kazališta, nego postoje samo kazališne kuće i financirani projekti, meksički se glumci nalaze na okrutnom tržištu koje jedino u glavnom gradu pruža sigurnije mogućnosti profesionalnog bavljenja kazalištem. Nešto bolje stoje glumci angažirani u svjetski popularnim sapunicama, ali kako su nam sami rekli "naši glumci", njih televizija i film ne zanimaju. Oni žive za kazalište, ali ne i od kazališta. Rade kao profesori, konobari... ulažući svoja sredstva u kazališne projekte. Stoga je za njih sudjelovanje u ovoj produkciji bilo kreativno uzbuđenje, novo iskustvo, ali i svojevrсна škola.

A kako je sve počelo? Prije dvije godine Meksikanci su bili gosti Međunarodne dramske kolonije koja se od 1999. svake godine održava u Motovunu, a jedan je od atraktivnijih programa Hrvatskoga centra ITI-a. Osim hrvatskih pisaca, u Motovunu predstavljamo i strane pisce koji kroz scensko čitanje dramskoga teksta na hrvatskomu jeziku predstavljaju recentnu dramaturgiju i scensku kulturu svoje zemlje. Godine 2002. naše je goste predvodio dramski pisac, Medard Trevin koji je svoj tekst *U središtu utrobe* ili *En el centro del vientre* i režirao, a u produkciji su sudjelovali naši profesionalni glumci.

Radnja komada događa se u jednom meksičkom selu uz američku granicu, a govori o patrijarhalnoj obitelji koja se raspada pod pogubnim utjecajem američkoga konzumentskoga kapitalizma. S jedne strane, čvrsta i ukorijenjena tradicija, a s druge želja novih naraštaja za

“američkim životom” kulminirala je sukobom mladih i starih u kojem je tradicija izgubila bitku.

Očaran ljepotom Motovuna i posvećenim, gotovo laboratorijskim radom u Koloniji, tajnik meksičkog ITI-a, Fernando Mier y Tier poželio je takav model suradnje i rada oformiti u Meksiku. I tada mi je obećao, ako u tome uspije, Hrvatska će biti prvi gost. Kako se suradnja sa stranim kazalištarcima u Koloniji temelji na razmjeni dramskih pisaca i predstavljanju njihovih tekstova, uzvratni kazališni “posjet” za hrvatskog pisca u Meksiku držala sam velikim izazovom, pogotovo kad se radi o dvjema kulturološki tako različitim zemljama. Fernando mi je nakon godinu dana javio da je uspio u svom numu te da mu predložim hrvatske dramske tekstove. Naglasio je da će posebnost “meksičke Kolonije” biti njezino održavanje za trajanja Svjetskoga kongresa ITI-a što znači prigodu da, osim lokalne publike i meksičkih kazalištaraca, scenska čitanja vide i sudionici Kongresa, kazališni ljudi sa svih strana svijeta. Poslala sam mu više od deset dramskih tekstova, a imajući na umu meksički tekst iz Motovuna, u kojem snažno progovara plemensko poimanje tradicije i obitelji, predložila sam mu Bošnjakov tekst *Nosi nas rijeka*, sigurna da će im upravo on biti tematski blizak, stilski razumljiv, recepcijski prohodan i pitak. Fernando je, pročitavši sve tekstove, prihvatio moj prijedlog. Angažirala sam Linu za prijevod jer je i sama bila dio autorskog tima splitske praizvedbe, dobro poznaje hrvatski tekst, a izvorni je govornik španjolskoga, te Nenni, koja osim redateljskih i umjetničkih kvaliteta, odlično govori španjolski. Na put je, naravno, krenuo i Elvis Bošnjak, koji je, osim što je sudjelovao u radu na postavljanju teksta, predstavio svoj rad i opus.

Tijekom čitaćih proba, glumci su jezično obojili neke replike kako bi ih približili lokalnom govoru sredine, ali najzanimljivija su bila pitanja u vezi likova i radnje. Kako su sve više ponirali u tekst, tako su sve žešće prepoznali situacije kao istovrsne u svojoj sredini, a u plemenskom mentalitetu Zagore prepoznavali su svoj. Najčešća reakcija bila je “to je tako i kod nas ili ovo kao da je pisao naš pisac”, a Bošnjakov tekst doživjeli su kao univerzalni tekst o obitelji koji funkcionira u svakom ambijentu. Jedino, primijetio je jedan glumac koji je igrao Jerka, “kod nas nema pršuta i vina, nego šunke i teki-le”. Nenni i Elvis radili su po cijele dane s glumcima (sa-

Elvis Bošnjak i Nenni Delmestre s meksičkim glumcima

mi su si ukinuli podnevnu stanku za ručak) i u sedam dana postavili scensko čitanje. Rad je bio popraćen mnoštvom pitanjima o načinu rada, organizaciji i položaju glumaca u našem kazalištu, što je ispunjavalo ionako malobrojne stanke tijekom proba. S dobronamjernom dozom zavisti, čudili su se općoj brizi za status umjetnika i kazališta u našoj zemlji, jer oni uglavnom nisu plaćeni za svoj posao, ali su bili svjesni prigode da nešto doznaju i nauče u radu s našim kazalištarcima.

Izvedbu su osim lokalnog stanovništva posjetili i sudionici Kongresa, a publika je na kraju bila oduševljena tekstem i dirnuta spoznajom da je upoznala djelić daleke zemlje Hrvatske, za koju još do jučer nisu znali ni gdje se nalazi.

Hrvatski centar ITI nije producent kazališnih gostovanja niti je to njegova zadaća, ali ovakvi radni susreti pisaca i njihovih drama s lokalnom i svjetskom kazališnom obitelji, iako se na prvi pogled doimaju kao mali iskorak u kazališnoj suradnji, zapravo su velik doprinos u razmjeni informacija o hrvatskoj kazališnoj kulturi. Dobivamo nove prijevode, prevodimo domaće tekstove, pisac u novoj sredini sklapa prijateljstva, nalazi suradnike i stvara mogućnosti izvedbe svojih komada u svijetu. Ostaje nam nadati se da će ova meksička “kazališna pustolovina” dovesti Bošnjakove tekstove do predstava na nekim pozornicama svjetskih kazališta.